

Komentari i preporuke NVO 4 Life za Izvještaj o napretku u pregovorima Crne Gore sa Evropskom Unijom

- **Smatramo da bi zavisnike/ce od droga, odnosno, članove njihovih porodica, trebalo osloboditi plaćanja tretmana rehabilitacije i resocijalizacije u državnim centrima.**
U Crnoj Gori iako je zavisnost bolest zavisnici u Centru za rehabilitaciju i resocijalizaciju plaćaju tretman. U odnosu na tešku finansijsku situaciju u kojoj se najčešće nalaze njihove porodice, nijesu u mogućnosti započeti sa tretmanom, upravo zbog toga što je to iznos koji većina prosječnih građana sebi ne može da priušti (na mjesečnom nivou rehabilitacija i resocijalizacija jednog zavisnika košta 1000 eura, 330 eura plaća klijent, a ostatak država). Kao primjer dobre prakse možemo navesti Hrvatsku u kojoj privatni terapijski Centri i država imaju sklopljen ugovor o privatno javnom partnerstvu. Država im po jednom klijentu plaća 500 eura. To znači da rehabilitacija i resocijalizacija po jednom zavisniku/ci u Hrvatskoj košta upola jeftinije nego što je to slučaj u Crnoj Gori. Zavisniku/ci u Hrvatskoj je rehabilitacija i resocijalizacija besplatna, sem ukoliko nema vlastite izvore mjesečnih prihoda, bilo od bolovanja i/ili izdavanja nekretnina koje mu donose profit na mjesečnom nivou. U 99% slučajeva zavisnici/ce nemaju posao i nemaju takve vrste nekretnina. Na ovaj način se postiže da se veći broj zavisnika/ca javlja dobrovoljno na tretman, što znači da se postiže veći obuhvat, a samim tim i veći broj rehabilitovanih i resocijalizovanih zavisnika/ca.
- **Omogućiti zavisnicima/ama od droga plaćeno bolovanje pod šifrom F11 (oznaka za bolest zavisnosti od droga) i ne zavoditi ih pod drugim šiframa.**
Zavisnici/ce od droga koji su u radnom odnosu u Crnoj Gori su diskriminisani po osnovu zdravstvenog stanja jer ne mogu pod šifrom F11 ostvariti pravo na bolovanje. Kako bi im pomogli i ohrabрили da započnu sa tretmanom rehabilitacije i resocijalizacije, medicinski radnici ih zavode pod drugim šiframa koje će im omogućiti pravo na bolovanje (depresija, paranoja...), a sve to kako bi mogli započeti i pokušati se izboriti sa ovom bolešću, a ne ostati bez posla. Negativni efekti ovakve prakse su višestruki, povećava se stigma i diskriminacija prema njima, veliki broj zavisnika/ca se ne odlučuje sa započinjanjem tretmana odvikavanja, povećava se distanca prema njima usled saznanja okoline da teški psihijatrijski bolesnici (čak i onda kada uspješno prođu tretman odvikavanja), problemi pri zaposlenju, zasnivanju porodice itd. S druge strane pri formiranju Registra zavisnika/ca u Crnoj Gori nećemo imati relevantne pokazatelje obima ovog problema.
- **Unaprijediti komunikaciju i saradnju institucija i nevladinih organizacija.** U ovom trenutku ne možemo reći da je komunikacija i saradnja na zadovoljavajućem nivou. NVO 4 Life je uputila komentare i predloge za Nacrte akcionih planova za poglavlja 23 i 24, i ni jedan od njih nije uvršten u Nacrte. Kako bi dobili odgovor zašto ni jedna mjera nije uvrštena u akcione planove, dva puta nadležnima uputili Molbu da nam odgovore. Ni na jednu nam nije bilo odgovoreno. Koliko je saradnja i komunikacija na nezadovoljavajućem nivou govori i primjer kada je izvršni

director Nvo 4 Life izabran za člana radne grupe Ministarstva pravde za izradu Nacrta zakona o uslovnoj slobodi i kazni rada u javnom interesu. Iako je bio član radne grupe nikada nije bio pozvan da učestvuje u radu Radne grupe, niti je bio obavještavan o njenom radu. Da je Nacrt zakona završen, saznao je iz medija.

Dakle, saradnja se i dalje bazira na deklarativnom nivou, nema praktične primjene.

- **Predstavnici nevladinih organizacija da budu punopravni članovi Državnog savjeta za sprečavanje zloupotrebe droga.** Iako je na sjednici Savjeta održanoj 14. 03. 2012. godine odlučeno da i predstavnici nevladinih organizacija budu članovi Savjeta, ni danas, nakon dvije godine predstavnici NVO ne učestvuju u radu Savjeta. Na istoj sjednici članovi Savjeta su uputili preko medija neformalni poziv organizacijama da kandiduju svoje kandidate. Smatramo da je jedini legitiman i legalan način objaviti javni poziv za predlaganje kandidata u skladu sa Uredbom o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija, a što smo na sastancima sa predstavnicima Savjeta i javno sugerisali.
- **Kreirati Registar zavisnika/ca od droga i formirati komisiju za droge sastavljenu od stručnjaka iz oblasti narkomanije.** Iako je prethodnom strategijom 2008-2012 bilo predviđeno formiranje komisije i izrada Registra, do danas to nije realizovano. U ovom trenutku i one organizacije i institucije koje skupljaju podatke i vode evidenciju o zavisnicima/ama, to ne rade u skladu sa EU standardima.
- **U zatvorima razviti programe rehabilitacije i resocijalizacije zavisnika/ca od droga i obezbijediti servise postpenalnog prihvata.**
U ovom trenutku za zavisnike/ce od droga u zatvorima ne postoje programi rehabilitacije i resocijalizacije, osim NVO koje ne sprovode programe u kontinuitetu, već projektno djeluju. Takođe je potrebno obezbijediti sprovođenje mjere obaveznog liječenja koje u ovom trenutku ne funkcioniše na zadovoljavajući način, jer nema dovoljno prostornih kapaciteta u ustanovi u kojoj se sprovodi. Postpenalni prihvata zatvorenika zavisnika ne postoji, što dodatno otežava njihovu situaciju, te se u najvećem broju slučajeva vrata starom načinu života i opet se vrata u zatvor. Ova grupa je izuzetno ranjiva jer u društvu trpe duplu diskriminaciju, kao zavisnici i kao bivši zatvorenici.
- **Upotrebljavati nediskriminatorску terminologiju u javnim dokumentima.**
U Strategiji Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020 i Akcionom planu za 2013-2016 ispoštovana je sugestija predstavnika NVO 4 Life da se koristi nediskriminatorска i ujednačena terminologija, (ne koristiti termin narkoman, već zavisnik/ca ili korisnik/ca droga) što sa prethodnom Strategijom i Akcionim planom nije bio slučaj. Međutim, u ostalim dokumentima se i dalje zadržao veliki broj terminoloških jedinica koje pojačavaju stigmatu i diskriminaciju prema zavisnicima/ama. Crna Gora se i dalje dominantno oslanja na medicinski model tretmana zavisnosti i to je nešto što u budućnosti treba mijenjati, fokusirati se na socijalni model koji koriste nordijske zemlje.
- **Institucije i organizacije da organizovano i u kontinuitetu realizuju aktivnosti vezane za smanjenje stigme, marginalizovanja i diskriminacije zavisnika/ca od droga.** Iako su zavisnici/ce od droga jedna od najstigmatizovanijih grupa, na nivou države ne postoji plan i ne realizuju se organizovano i kontinuirano aktivnosti koje bi promovisale prava ove ciljne grupe, i kojim bi se uticalo na smanjenje stigme, diskriminacije i marginalizovanja. Nvo CEDEM je 2011. godine za potrebe Ministarstva za ljudska i manjinska prava sproveo Istraživanje diskriminacije manjinskih naroda i marginalizovanih društvenih grupa i na pitanje „Koga ne bi voljeli da imate za komšiju”, zavisnici od droga su ubjedljivo najdiskriminisaniji sa procentom

od 76,3%, ispred homoseksualaca 57%, osoba zaraženim HIV-om 54,1% i ostalim marginalizovanim grupama u procentima daleko ispod ovih. Jedan od očiglednijih primjera nasilja prema predstavnicima ove ciljne grupe je fizički napad nepoznatih lica od maja 2013. godine na tri člana udruženja liječenih zavisnika/ca „Anonimnih narkomana“, kao i prebijanje vlasnika prostorije u kojoj udruženje funkcioniše sa namjerom da ih fizički iseli iz iste. Nakon su su im demolirane i prostorije udruženja. Nakon ovog napada naša Nvo je pozvala Ministra unutrašnjih poslova da osudi napad i pronađe počiniocce. Međutim, i ovog puta je izostala reakcija nadležnih, javne osude nije bilo, a počinioci nikada nijesu pronađeni.